MARTÍN MARTÍN

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY VERICI TRSTENJAK

přednesené dne 7. května 2009 [1]

Obsah

I – Úvod . . . . . I - 11942

II – Právní rámec . . . . . I - 11943

A – Právo Společenství . . . . . I - 11943

1. Smlouva ES . . . . . I - 11943

2. Směrnice 85/577 . . . . . I - 11944

B – Listina základních práv Evropské unie . . . . . I - 11946

C – Vnitrostátní právo . . . . . I - 11947

III – Skutkový stav, původní řízení a předběžná otázka . . . . . I - 11948

IV – Řízení před Soudním dvorem . . . . . I - 11949

V – Argumenty zúčastněných stran . . . . . I - 11950

VI – Právní posouzení generální advokátky . . . . . I - 11954

A – Úvod . . . . . I - 11954

B – Právní posouzení předběžné otázky . . . . . I - 11955

1. Úvodní poznámky k předběžné otázce . . . . . I - 11955

a) Ustanovení práva Společenství, o jejichž výklad předkládající soud žádá I - 11955

b) Problémy vznesené v předběžné otázce . . . . . I - 11957

2. Je relativní neplatnost smlouvy vhodným opatřením podle článku 4 třetího pododstavce směrnice 85/577? . . . . . I - 11958

1 — Původní jazyk: slovinština.

3. Obecné pravidlo: v právu Společenství neexistuje žádná obecná povinnost posouzení i bez návrhu . . . . . I - 11962

4. Výjimka z obecného pravidla: judikatura týkající se směrnice 93/13 a směrnice 87/102 . . . . . I - 11963

a) Judikatura týkající se směrnice 93/13 . . . . . I - 11963

b) Judikatura týkající se směrnice 87/102 . . . . . I - 11965

5. Použití judikatury týkající se směrnic 93/13 a 87/102 na projednávanou věc I - 11965

6. Má vnitrostátní soud právo, nebo povinnost jednat i bez návrhu? . . . . . I - 11973

C – Závěr . . . . . I - 11974

VII – Závěry . . . . . I - 11975

I – Úvod

1. Projednávaná věc se týká otázky, zda může vnitrostátní soud i bez návrhu prohlásit smlouvu uzavřenou mimo obchodní prostory za neplatnou v případě, kdy spotřebitel nebyl poučen o svém právu odstoupit od smlouvy a kdy zároveň příslušné vnitrostátní předpisy neopravňují soud, aby jednal i bez návrhu, nýbrž právě naopak požadují, aby spotřebitel, který nebyl poučen, se sám domáhal prohlášení smlouvy za neplatnou. Projednávaná věc se týká výkladu ustanovení Smlouvy ES o ochraně spotřebitele a čl. 4 odst. 3 směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory [2] (dále jen „směrnice 85/577“), podle které jsou členské státy povinny zajistit ochranu spotřebitelů v případech, kdy nebyli poučeni o svém právu odstoupit od smlouvy.

2. Při posuzování platnosti smluv uzavřených mimo obchodní prostory je v oblasti ochrany spotřebitele rozhodné nejen to, zda mají spotřebitelé právo od smlouvy odstoupit, ale rovněž zda byli o tomto svém právu řádně poučeni a v případě, že poučeni nebyli, zda jsou učiněna vhodná opatření pro jejich ochranu. Při uzavírání takové smlouvy není totiž spotřebitel často schopen objektivně posoudit všechny následky, které pro něho tato smlouva bude mít. Jelikož je spotřebitel

2 — Úř. věst. L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262.

tou slabší smluvní stranou, je třeba v dotčené věci posoudit, zda je pro účinnou ochranu práv spotřebitele nezbytné, aby vnitrostátní soud v rámci sporů týkajících se těchto smluv dbal i bez návrhu na dodržování těchto práv.

t) přínos k posílení ochrany spotřebitele;

[…]“

II – Právní rámec

4. Podle článku 95 ES:

A – *Právo Společenství*

„[…]

1. Smlouva ES

3. Článek 3 odst. 1 ES stanoví:

„Činnosti Společenství pro účely vymezené v článku 2 zahrnují za podmínek a v harmonogramu stanoveném touto smlouvou:

3. Komise bude ve svých návrzích podle odstavce 1 týkajících se zdraví, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele vycházet z vysoké úrovně ochrany a přihlédne přitom zejména k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích. V rámci svých pravomocí usilují o tento cíl též Evropský parlament a Rada.

[…]

[…]“

5. Podle článku 153 ES:

„1. K podpoře zájmů spotřebitelů a k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá Společenství k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.

2. Požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele budou brány v úvahu při vymezování a provádění jiných politik a činností Společenství.

3. Společenství přispívá k dosažení cílů uvedených v odstavci 1 prostřednictvím:

a) opatření přijatých podle článku 95 v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu;

b) opatření, která podporují, doplňují a sledují politiku členských států.

4. Rada postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímá opatření uvedená v odst. 3 písm. b).

5. Opatření přijatá podle odstavce 4 nebrání členskému státu zachovávat nebo zavádět přísnější ochranná opatření. Tato opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Jsou oznamována Komisi.“

2. Směrnice 85/577

6. Čtvrtý, pátý a šestý bod odůvodnění směrnice 85/577 stanoví:

„vzhledem k tomu, že pro smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory dodavatele je charakteristické, že podnět ke smluvnímu jednání

zpravidla pochází od dodavatele a spotřebitel není na smluvní jednání připraven nebo je neočekává; že spotřebitel často nemá možnost porovnat jakost a cenu nabídky s jinými nabídkami; že prvek překvapení je obecně spojen nejen se smlouvami sjednávanými před domovními dveřmi, ale rovněž s jinými typy smluv uzavíraných dodavatelem mimo jeho obchodní prostory;

vzhledem k tomu, že by spotřebitel měl mít právo odstoupit od smlouvy [3] ve lhůtě alespoň sedmi dnů, která by mu umožnila ještě jednou posoudit závazky vyplývající ze smlouvy;

vzhledem k tomu, že je nezbytné, aby byla přijata vhodná opatření k zajištění toho, že spotřebitel je písemně poučen o lhůtě k uvážení“.

3 — Směrnice 85/577 používá jak pojem „odstoupení od smlouvy“, tak pojem „zrušení účinků svého závazku“. V článku 4 prvním pododstavci je uvedeno „právo odstoupit od smlouvy“ („droit de résiliation/résilier“, „Widerrufsrecht“, „right of cancellation“, „derecho de rescisión/a rescindir“), zatímco podle článku 5 odst. 1 má spotřebitel „právo zrušit účinky svého závazku“ („droit de renoncer aux effets de son engagement“, „das Recht, von der eingegangenen Verpflichtung zurückzutreten“, „right to renounce the effects of his undertaking“, „derecho de renunciar a los efectos de su compromiso“). V německé jazykové verzi směrnice 85/577 je ve čtvrtém bodu odůvodnění použit stejný výraz jako v článku 5 odst. 1 („das Recht, […] zurückzutreten“). Komparativní analýza pojmů „odstoupení od smlouvy“ a „zrušení účinků svého závazku“ by přesáhla rozsah rozboru obsaženého v tomto stanovisku, neboť jejich právní účinky jsou stanoveny vnitrostátním právem. V tomto stanovisku proto nepoužívám oba pojmy, nýbrž pouze pojem „odstoupení od smlouvy“.

7. Článek 1 odst. 1 směrnice 85/577 stanoví:

„Tato směrnice se vztahuje na smlouvy, na základě kterých dodavatel dodává spotřebiteli zboží nebo poskytuje služby, uzavřené:

[…]

– v průběhu návštěvy dodavatele:

i) u spotřebitele doma nebo v bytě jiných spotřebitelů;

[…]

neuskutečnila-li se návštěva na výslovnou žádost spotřebitele.“

8. Podle článku 4 směrnice 85/577:

„V případě transakcí spadajících do oblasti působnosti článku 1 se od dodavatelů vyžaduje, aby písemně poučili spotřebitele o jejich právu odstoupit od smlouvy ve lhůtě stanovené v článku 5 a současně jim sdělili jméno a adresu osoby, vůči které mohou toto právo uplatnit.

Poučení musí být datováno a musí obsahovat údaje umožňující identifikaci smlouvy. Spotřebiteli musí být vydáno:

a) v případě čl. 1 odst. 1 ke dni uzavření smlouvy;

b) v případě čl. 1 odst. 2 nejpozději ke dni uzavření smlouvy;

c) v případech čl. 1 odst. 3 a čl. 1 odst. 4 ke dni předložení nabídky spotřebitelem.

Členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele v případech, kdy poučení uvedené v tomto článku nebude vydáno.“

9. Článek 5 směrnice 85/577 stanoví:

„1. Spotřebitel má právo v souladu s postupem stanoveným vnitrostátním právem zrušit účinky svého závazku zasláním oznámení ve lhůtě alespoň [4] sedmi dnů po datu, ke kterému mu bylo vydáno poučení uvedené v článku 4. Pokud jde o předmětnou lhůtu, postačí, je-li oznámení odesláno před jejím uplynutím.

2. Zaslání oznámení má za následek, že spotřebitel je zproštěn všech závazků vyplývajících ze zrušené smlouvy.“

B – *Listina základních práv Evropské unie*

10. Článek 38 Listiny základních práv Evropské unie [5] (dále „Listina“) nazvaný „Ochrana spotřebitele“ stanoví:

4 — Poznámka se týká pouze slovinského znění stanoviska.

5 — Listina byla poprvé oficiálně vyhlášena 7. prosince 2000 v Nice (Úř. věst. C 364, s. 1) a dále ještě jednou 12. prosince 2007 ve Štrasburku (Úř. věst. C 303, s. 1).

„V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.“

C – *Vnitrostátní právo*

11. Ve Španělsku byla směrnice 85/577 provedena do vnitrostátního práva zákonem 26/1991 ze dne 21. listopadu 1991 o smlouvách uzavřených mimo obchodní prostory [6] (dále jen „zákon 26/1991“).

12. Podle článku 3 zákona 26/1991:

„1. Smlouva nebo smluvní nabídka, uvedené v článku 1, musí mít písemnou formu a být ve dvojím vyhotovení, musí k ní být připojeno oznámení o odstoupení [7], být datována a vlastnoručně podepsána spotřebitelem.

2. Smluvní dokument musí obsahovat zvýrazněným písmem přímo nad místem vyhrazeným pro podpis spotřebitele jasné a přesné poučení o jeho právu odstoupit od smlouvy a o podmínkách a důsledcích výkonu tohoto práva.

3. Oznámení o odstoupení musí obsahovat jasně zvýrazněný text „oznámení o odstoupení“ a uvádět jméno a adresu osoby, které má být zaslán, údaje umožňující identifikaci smlouvy a smluvních stran, jichž se týká.

4. Po podpisu smlouvy předá dodavatel nebo osoba jednající jeho jménem spotřebiteli jedno ze dvou vyhotovení a oznámení o odstoupení.

5. Důkazní břemeno ohledně dodržení povinností obsažených v tomto článku tíží dodavatele.“

6 — Ley 26/1991, de 21 de noviembre, sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles, Boletín Oficial del Estado (BOE), 26.11.1991, č. 283/1991.

7 — Zákon 26/1991 používá výraz „revocación“.

13. Článek 4 zákona 26/1991 upravuje následky nedodržení požadavků uvedených v článku 3 a stanoví:

„Uzavřená smlouva nebo předložená nabídka, která porušuje požadavky stanovené v předchozím článku, může být zrušena na návrh spotřebitele.

V žádném případě nemůže být neplatnost namítána dodavatelem, ledaže k porušení došlo výlučně ze strany spotřebitele.“

14. Podle článku 9 zákona 26/1991:

„Práv přiznaných tímto zákonem spotřebiteli se nelze vzdát. Smluvní klauzule, které jsou pro spotřebitele příznivější, však budou považovány za platné.“

III – Skutkový stav, původní řízení a předběžná otázka

15. Dne 20. března 2003 E. Martín Martín podepsala se zástupcem společnosti EDP Editores S.L. (dále jen „EDP“) v místě svého bydliště smlouvu na nákup 15 knih, 5 DVD a jednoho DVD přehrávače [8]. Uvedené výrobky jí byly dodány dne 2. června 2003. Kupní cena činila 1 909 eur. Eva Martín Martín zaplatila 47,48 eura a zbývá zaplatit 1 861,52 eura.

16. Společnost EDP neobdržela dohodnutou částku za dodané zboží, a proto podala u Juzgado de Primera Instancia numero Uno de Salamanca návrh na vydání platebního rozkazu proti Evě Martín Martín, kterým se domáhala zaplacení částky ve výši 1 861,52 eur a zákonných úroků z prodlení. Eva Martín Martín podala u Audiencia Provincial de Salamanca (dále jen „předkládající soud“) odvolání proti rozsudku ze dne 14. července 2007, který ji ukládal zaplatit požadovanou částku.

17. V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se předkládající soud domnívá, že by

8 — Poznamenávám, že registrovaný partner paní E. Martín Martín, J. Caballo Bueno je ve smlouvě označen jako kupující nicméně smlouvu podepsala E. Martín Martín. Během celého řízení před španělskými soudy byla E. Martín Martín považována za jedinou stranu smlouvy.

sporná smlouva mohla být neplatná, protože spotřebitel nebyl poučen o svém právu odstoupit od smlouvy do 7 dnů od obdržení zboží a o podmínkách a důsledcích výkonu tohoto práva. Předkládající soud rovněž zdůrazňuje, že spotřebitel nenamítal neplatnost smlouvy ani v řízení v prvním stupni ani během odvolacího řízení.

18. Předkládající soud v tomto ohledu uvádí, že podle španělského práva – konkrétně článku 4 zákona 26/1991 – se spotřebitel musí domáhat prohlášení neplatnosti smlouvy, při jejímž uzavírání nebyl splněn požadavek, aby byl spotřebitel poučen o svém právu odstoupit od smlouvy. Španělská procesněprávní úprava uplatňuje mimo jiné tzv. „dispoziční" zásadu („principio de rogación"), což znamená, že soud nemůže bez návrhu posoudit skutkový stav, důkazy a nároky stranami nevznesené. Předkládající soud si v důsledku toho pokládá otázku, zda se během rozhodování v této věci má držet pouze důvodů uplatněných stranami během odvolacího řízení nebo zda ho směrnice 85/577 opravňuje k prohlášení neplatnosti smlouvy i bez návrhu.

19. Za těchto okolností se předkládající soud rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Má být článek 153 ES ve spojení s články 3 ES a 95 ES, s článkem 38 Listiny základních práv Evropské unie a se směrnicí Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, a konkrétně jejím článkem 4, vykládán v tom smyslu, že umožňuje soudu, který projednává odvolání proti rozsudku vydanému v prvním stupni, aby i bez návrhu prohlásil za neplatnou smlouvu uzavřenou v oblasti upravené uvedenou směrnicí, jestliže tato neplatnost nebyla žalovaným spotřebitelem namítána v žádném okamžiku v řízení o odporu vůči rozkaznímu řízení, při ústním jednání, ani v odvolání?"

IV – Řízení před Soudním dvorem

20. Předkládací usnesení došlo Soudnímu dvoru dne 28. května 2008. Společnost EDP, španělská a rakouská vláda, jakož i Komise Evropských společenství předložily během

písemné části řízení svá vyjádření. Na jednání, které se konalo dne 12. března 2009, přednesly EDP, španělská vláda, česká vláda – která nepředložila písemné vyjádření – a Komise ústní vyjádření a odpověděly na otázky Soudního dvora.

V – Argumenty zúčastněných stran

21. Společnost EDP zastává názor, že článek 4 směrnice 85/577 nelze vykládat v tom smyslu, že vnitrostátní soud může i bez návrhu prohlásit smlouvu uzavřenou spotřebitelem mimo obchodní prostory za neplatnou, pokud se tento spotřebitel nedovolával její neplatnosti.

22. Společnost EDP ve své argumentaci zdůrazňuje, že podle článku 4 směrnice 85/577 členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele a že žádný článek směrnice nestanoví, že vnitrostátní soud může i bez návrhu prohlásit smlouvu uzavřenou spotřebitelem mimo obchodní prostory za neplatnou, pokud se dotčený spotřebitel její neplatnosti nedovolával. Současná španělská právní úprava [9], která stanoví, že spotřebitel se musí domáhat prohlášení smlouvy za neplatnou, není sama o sobě v rozporu s článkem 4 směrnice 85/577 a naopak striktně chrání práva spotřebitele. Podle společnosti EDP je třeba v tomto ohledu posoudit, zda vnitrostátní ustanovení v praxi výkon práv vyplývajících z právního řádu Společenství neznemožňuje nebo nadměrně neztěžuje [10].

23. Společnost EDP krom toho uvádí, že španělské právo rozlišuje mezi relativní a absolutní neplatností. Zdůrazňuje, že u případné neplatnosti smluv uzavřených mimo obchodní prostory jde o neplatnost relativní, která je vždy shledána na žádost jedné ze stran. Pokud se jedná o absolutní neplatnost, podle španělského práva se žaloba na neplatnost nepromlčuje a může být podána také třetí osobou; krom toho může být neplatnost prohlášena soudem i bez návrhu.

24. Španělská vláda je toho názoru, že článek 4 směrnice 85/577 nemusí být nutně vykládán v tom smyslu, že opravňuje vnitrostátní soud, aby i bez návrhu prohlásil za neplatné smlouvy, uzavřené mimo obchodní prostory, pokud se spotřebitel nedovolával její neplatnosti v žádné fázi řízení.

25. Domnívá se, že úroveň ochrany, kterou zákon 26/1991 přiznává spotřebitelům, je zcela v souladu s požadavky Smlouvy ES

9 — Společnost EDP je toho názoru, že v projednávané věci je relevantní královský dekret ze dne 16. prosince 2007 (Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre), který zrušil zákon 26/1991. Španělská vláda nicméně uvádí (viz pozn. 11 tohoto stanoviska), že v dané věci je rozhodný zákon 26/1991, který byl účinný v době, kdy nastaly skutkové okolnosti případu.

10 — Společnost EDP se zde dovolává rozsudku ze dne 14. prosince 1995, Peterbroeck (C-312/93, Recueil, s. I-4599, bod 14).

a směrnice 85/577, protože tento zákon provádí ustanovení směrnice 85/577 úplně a správně do španělského právního řádu [11]. Článek 4 zákona 26/1991 zajišťuje spotřebiteli dostatečnou ochranu svým ustanovením, podle kterého může spotřebitel navrhnout prohlášení smlouvy za neplatnou v případě, že nebyl poučen o svém právu odstoupit od smlouvy. Španělská vláda prohlašuje, že povinnost členských států plynoucí z článku 4 směrnice 85/577 – podle kterého musí zajistit, aby jejich vnitrostátní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele – může být splněna různými způsoby, přičemž jedním z nich je umožnit spotřebiteli, aby navrhl prohlášení smlouvy za neplatnou. Podle španělské vlády je volba způsobu, jakým bude ochrana spotřebitele zajištěna, vyhrazena vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu.

26. Španělská vláda tvrdí, že z judikatury Soudního dvora týkající se směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách [12] (dále jen „směrnice 93/13“) vyplývá, že soud musí mít možnost prohlásit i bez návrhu za neplatné nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách, pokud se jedná o ochranu veřejného pořádku. Odkazuje na věci Océano Grupo [13], Cofidis [14] a Mostaza Claro [15]. Ačkoliv v projednávané věci není příslušným předpisem směrnice 93/13, ale směrnice 85/577, musí být podle španělské vlády tato judikatura při posuzování této věci na základě směrnice 85/577 rovněž vzata v úvahu. Podle španělské vlády je nicméně třeba určit, jestli se projednávaná věc týká veřejného pořádku.

27. Rakouská vláda je toho názoru, že článek 4 směrnice 85/577 musí být vykládán v tom smyslu, že nepožaduje od členských států, aby jejich soudy prohlásily i bez návrhu za neplatné smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory, a to aniž by se spotřebitel domáhal jejich neplatnosti v rámci soudního řízení před vnitrostátním soudem.

28. Rakouská vláda má za to, že z článku 4 směrnice 85/577 nelze vyvodit, že by smlouva byla neplatná již na základě samotné skutečnosti, že podnikatel nepoučil spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit. Na rozdíl od této směrnice čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 přímo uvádí, že: „[č]lenské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě

11 — Španělská vláda také prohlašuje, že ve španělském právu byl zákon 26/1991 nahrazen královským dekretem 1/2007 ze dne 16. prosince 2007 (Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre), avšak že v době, kdy nastaly skutkové okolnosti případu byl ještě účinný zákon 26/1991.

12 — Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288.

13 — Rozsudek ze dne 27. června 2000, Océano Grupo in Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941).

14 — Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis (C-473/00, Recueil, s. I-10875).

15 — Rozsudek ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, Sb. rozh. s. I-10421).

[…] nejsou pro spotřebitele závazné“. Naopak článek 4 směrnice 85/577 pouze stanoví, že: „[č]lenské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele“. Rakouská vláda tvrdí, že v případě, že právo Společenství věc neupravuje, přísluší podle ustálené judikatury vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která právním subjektům vyplývají z práva Společenství [16].

29. Rakouská vláda také zdůrazňuje, že členské státy mohou – pokud nebyl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit – stanovit jiná vhodná opatření a uvádí příkladmo, že spotřebitel může od smlouvy odstoupit bez časového omezení [17]; dalším možným opatřením by mohla být povinnost soudů poučit spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit. Prohlášení smlouvy za neplatnou i bez návrhu je tedy pouze jedna z možností, kterou mají členské státy, aby zajistily ochranu spotřebitele ve smyslu článku 4 směrnice 85/577.

30. Rakouská vláda se v důsledku toho domnívá, že článek 4 směrnice 85/577 nepožaduje po členských státech, aby jejich soudy prohlásily i bez návrhu za neplatné smlouvy, u kterých spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

31. Komise se naopak domnívá, že směrnice 85/577 musí být vykládána v tom smyslu, že vnitrostátní soud musí – pokud byla smlouva uzavřena, aniž by spotřebitel byl poučen o svém právu na odstoupení od smlouvy – i bez návrhu konstatovat toto porušení, a tedy neplatnost smlouvy, přestože spotřebitel neplatnost smlouvy neuplatnil. Možnost spotřebitele domáhat se prohlášení smlouvy za neplatnou, pokud nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, není podle Komise vhodným opatřením ve smyslu článku 4 směrnice 85/577. Podle Komise hrozí, že spotřebitel o svých právech neví a v důsledku toho je neuplatní.

32. Komise dodává, že podle ustálené judikatury Soudního dvora při neexistenci právní úpravy Společenství v určité oblasti přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého člen-

16 — Rakouská vláda odkazuje na rozsudky ze dne 16. prosince 1976, Rewe (33/76, Recueil, s. 1989, bod 5), a ze dne 13. března 2007, Unibet (C-432/05, Sb. rozh. s. I-2271, bod 39).

17 — Rakouská vláda se v této souvislosti dovolává rozsudku Heininger (C-481/99, Recueil, s. I-9945).

ského státu na základě zásady procesní autonomie členských států, aby upravil konkrétní procesní podmínky směřující k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství, za předpokladu, že tyto podmínky nejsou méně příznivé než ty, které se týkají obdobných situací na základě vnitrostátního práva (zásada rovnocennosti), a že v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných právním řádem Společenství (zásada efektivity) [18]. Komise je též toho názoru, že vnitrostátní soud může jednat i bez návrhu pouze ve výjimečných případech, kdy obecný zájem vyžaduje jeho zásah [19].

33. Komise nicméně prohlašuje, že Soudní dvůr ve své judikatuře týkající se směrnice 93/13 již rozhodl, že vnitrostátní soud může i bez návrhu přezkoumat nepřiměřenost podmínek ve smlouvách uzavřených se spotřebiteli [20]. Krom toho již Soudní dvůr také rozhodl, že podle směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru [21] (dále je „směrnice 87/102“) má vnitrostátní soud možnost dohlédnout i bez návrhu na to, že spotřebitel může uplatnit svá práva vůči poskytovateli úvěru [22]. Komise se domnívá, že tato judikatura může být použita při výkladu směrnice 85/577 obdobně.

34. Komise během jednání doplnila, že další opatření – například správní sankce, možnost spotřebitele od smlouvy odstoupit bez časového omezení, nebo povinnost vnitrostátního soudu poučit spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy – nejsou vhodná pro ochranu spotřebitele. Správní sankce mohou jistě mít odrazující účinek, avšak nejsou určeny k ochraně jednotlivého spotřebitele; možnost spotřebitele od smlouvy odstoupit bez časového omezení není vhodným opatřením, protože je zde riziko, že spotřebitel o svých právech neví; povinnost vnitrostátního soudu poučit spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy závisí nicméně na tom, zda to jednotlivá vnitrostátní procesní ustanovení umožňují, či nikoliv. Závěrem Komise prohlašuje, že spotřebitel by pro případ, že bude chtít ponechat smlouvu v platnosti, měl mít možnost odmítnout prohlášení neplatnosti a být v takovém případě smlouvou dále vázán.

18 — Komise se dovolává rozsudků ze dne 14. prosince 1995, van Schijndel a van Veen (C-430/93 a C-431/93, Recueil, s. I-4705, bod 17); ze dne 9. prosince 2003, Komise v. Itálie (C-129/00, Recueil, s. I-14637, bod 25); ze dne 7. června 2007, van der Weerd a další (C 222/05 až C-225/05, Sb. rozh. s. I-4233, bod 28), a ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, Sb. rozh. s. I-10421, bod 24).

19 — Komise odkazuje na rozsudky citované v poznámce pod čarou 18, van Schijndel (bod 21) a van der Weerd a další (bod 35).

20 — Komise cituje rozsudky Océano Grupo (citovaný v poznámce bod čarou 13, bod 28), Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 32) a Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 27).

21 — Úř. věst. L 42, 1987, s. 48. Tato směrnice byla zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. L 133, 2008, s. 66).

22 — Komise cituje rozsudek ze dne 4. října 2007, Rampion a Godard (C-429/05, Sb. rozh. s. I-8017).

35. Česká vláda, která nepředložila písemné vyjádření, během jednání uvedla, že nesouhlasí s názorem Komise. Směrnici 85/577 podle ní nelze vykládat v tom smyslu, že vnitrostátní soud může i bez návrhu prohlásit smlouvu uzavřenou mimo obchodní prostory za neplatnou, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

36. Česká vláda předkládá tři důvody na podporu svého tvrzení. Zaprvé prohlášení smlouvy za neplatnou i bez návrhu zasahuje do práva spotřebitele samostatně se rozhodnout, zda ponechá smlouvu v platnosti, či nikoliv. Podle článku 5 směrnice 85/577 je totiž od smlouvy oprávněn odstoupit pouze spotřebitel. I když spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, toto právo nezanikne, neboť jak vyplývá z článku 5 směrnice 85/577 lhůta počíná běžet až poté, co byl o tomto svém právu poučen. Česká vláda předkládá jako druhý důvod to, že členské státy mají výlučnou pravomoc v oblasti občanského soudního řízení; sdílená pravomoc existuje pouze v oblasti justiční spolupráce v civilních věcech a to jen u věcí s přeshraničními prvky. Podle české vlády si lze položit otázku, zda článek 94 ES (dříve článek 100 ES), podle kterého byla přijata směrnice 85/577 může být použit pro přijetí opatření, která zasahují do oblasti výlučné pravomoci členských států. Při posuzování této otázky je podle české vlády třeba přihlédnout k zásadě proporcionality. Česká vláda jako třetí důvod uvádí, že judikatura, která se týká jiných směrnic o ochraně spotřebitele, u kterých Soudní dvůr dovolil vnitrostátním soudům rozhodnout i bez návrhu, nemůže být použita na projednávanou věc, protože v ní jde o výklad směrnice 85/577, která obsahuje jiná ustanovení a má jinou systematiku než směrnice, u kterých Soudní dvůr dovolil vnitrostátním soudům rozhodnout i bez návrhu.

VI – Právní posouzení generální advokátky

A – *Úvod*

37. Projednávaná věc se týká problematiky uzavírání smluv mimo obchodní prostory

a otázky následků, které vyplývají z toho, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. Soudní dvůr se ve své judikatuře již několikrát věnoval následkům nepoučení [23], dosud však nerozhodl, zda vnitrostátní soudy musí v těchto případech být aktivní a jednat i bez návrhu v případě, že spotřebitel nebyl poučen. Soudní dvůr musí tedy při rozhodování v projednávané věci podrobně přezkoumat cíle směrnice 85/577 a znění jejích jednotlivých ustanovení.

38. Předkládající soud svou žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce chce v podstatě zjistit, zda článek 153 ES, články 3 ES a 95 ES, článek 38 Listiny základních práv Evropské unie a ustanovení směrnice 85/577 – konkrétněji její článek 4 – mají být vykládány v tom smyslu, že umožňují vnitrostátnímu soudu, aby prohlásil i bez návrhu za neplatnou smlouvu uzavřenou mimo obchodní prostory, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, přestože během řízení před vnitrostátním soudem spotřebitel své právo prohlásit smlouvu za neplatnou neuplatnil.

23 — Viz rozsudky Heininger (citovaný v poznámce pod čarou 17); ze dne 25. října 2005, Schulte (C-350/03, Sb. rozh. s. I-9215); ze dne 25. října 2005, Crailsheimer Volksbank (C-229/04, Sb. rozh. s. I-9273), a ze dne 10. dubna 2008, Hamilton (C-412/06, Sb. rozh. s. I-2383).

B – *Právní posouzení předběžné otázky*

1. Úvodní poznámky k předběžné otázce

a) Ustanovení práva Společenství, o jejichž výklad předkládající soud žádá

39. Předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce žádá o výklad několika ustanovení práva Společenství, a zvláště článku 153 ES ve spojení s články 3 ES a 95 ES, s článkem 38 Listiny základních práv Evropské unie a s některými ustanoveními směrnice 85/577. Směrnice 85/577 jako norma sekundárního práva konkretizuje úsilí Společenství o ochranu spotřebitelů upravené v právu primárním. Při rozhodování v projednávané věci bude mít z těchto ustanovení rozhodující význam právě výklad ustanovení směrnice 85/577.

40. Článek 153 ES uvozuje hlavu věnovanou ochraně spotřebitele. První odstavec obsahuje obecné ustanovení, které stanoví, že Společenství přispívá k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož

i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů, aby podpořilo zájmy spotřebitelů a zajistilo vysokou úroveň jejich ochrany; v druhém odstavci je stanoveno, že při vymezování a provádění jiných politik a činností Společenství bere v úvahu požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele. Třetí odstavec určuje, jaká opatření Společenství přijímá k dosažení cílů ochrany spotřebitele a na základě jakého právního základu. Pátý odstavec umožňuje členským státům zavádět přísnější opatření na ochranu spotřebitele.

41. Článek 153 ES je tedy obecným ustanovením primárního práva Společenství na ochranu spotřebitele. Ještě obecněji ochranu spotřebitele upravuje čl. 3 odst. 1 ES, který vymezuje jednotlivé činnosti Společenství a podle jeho bodu t) je jednou z nich přínos k posílení ochrany spotřebitele. Ustanovení směrnice 85/577 bude třeba vykládat ve světle těchto obecných ustanovení Smlouvy o ES.

42. Předkládající soud ve své předběžné otázce žádá o výklad článku 95 ES a článku 38 Listiny.

43. Článek 95 ES je základem pro přijímání opatření k vytvoření a fungování vnitřního trhu. Z tohoto článku není jasně zřejmé, proč ho předkládající soud chce vyložit, neboť směrnice 85/577 nebyla přijata podle tohoto článku, nýbrž na základě článku 94 ES (dříve článek 100 ES). Podle mého názoru proto není výklad článku 95 ES v projednávané věci nutný.

44. Článek 38 Listiny stanoví, že politiky Unie zajišťují vysokou úroveň ochrany spotřebitele. Je třeba zdůraznit, že ustanovení Listiny nejsou součástí právního řádu Společenství a Soudní dvůr proto není příslušný je vykládat [24]. Je pravda, že generální advokáti ji pravidelně uplatňují ve svých stanoviscích [25] a Soudní dvůr ji už zmínil ve své argumentaci [26]. V projednávané věci mohou být ustanovení Listiny použita jako pomůcka k výkladu ustanovení směrnice 85/577, přestože nebude možné je uplatňovat při odpovědi na předběžnou otázku.

24 — Viz usnesení ze dne 6. října 2005, Vajnai (C-328/04, Sb. rozh. s. I-8577, bod 13) a ze dne 16. ledna 2008, Polier (C-361/07, Sb. rozh. s. I-6, bod 11).

25 — Viz například stanovisko generálního advokáta Madura přednesené dne 9. září 2008, ve věci Elgafaji (C-465/07, Sb. rozh. s. I-921, body 21 a 23); moje stanovisko přednesené dne 11. září 2008, ve věci Gorostiaga (C-308/07 P, Sb. rozh. s. I-1059, body 56, 91 a 92); stanovisko generálního advokáta Mengozziho, přednesené 21. ledna 2009, ve věci Mono Car Styling (C 12/08, probíhající před Soudním dvorem, body 49, 83, 95 a 97); stanovisko generální advokátky Kokott, přednesené 22. ledna 2009, ve věci Mellor (C-75/08, Sb. rozh. s. I-3799, body 24, 25 a 33).

26 — Viz rozsudek ze dne 13. března 2007, Unibet (C-432/05, Sb. rozh. s. I-2271, bod 37).

45. Výklad směrnice 85/577 bude mít rozhodný význam pro zodpovězení předběžné otázky. Předkládající soud výslovně zmiňuje pouze článek 4 směrnice, Soudnímu dvoru nicméně podle ustálené judikatury přísluší poskytnout předkládajícímu soudu všechny prvky výkladu práva Společenství, které mohou být potřebné pro rozhodnutí věci, ať je předkládající soud v položených otázkách uvedl, či nikoli [27]. Kromě článku 4 směrnice 85/577 bude především potřeba posoudit její článek 5, který se týká práva spotřebitele od smlouvy odstoupit.

b) Problémy vznesené v předběžné otázce

46. Předtím, než začnu analyzovat předběžnou otázku, upozorním na komplexnost předloženého právního problému a na to, co bude osou mé analýzy.

47. Zaprvé z údajů v usnesení předkládajícího soudu vyplývá, že předkládající soud vychází z předpokladu, že španělská právní úprava, podle které se spotřebitel musí domáhat prohlášení neplatnosti smlouvy, je v rozporu s právem Společenství a především se směrnicí 85/577 a s ustanoveními Smlouvy týkajícími se ochrany spotřebitele. Při analýze předběžné otázky bude třeba ověřit, zda je tato domněnka předkládajícího soudu správná a zda příslušná španělská právní úprava zajišťuje vhodná opatření v případě, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

48. Zadruhé si musíme být vědomi toho, že předběžná otázka se týká prohlášení neplatnosti i bez návrhu, neboť španělské právo předpokládá relativní neplatnost smlouvy, pokud spotřebitel nebyl poučen; vzhledem k tomu, že se předkládající soud domnívá, že relativní neplatnost není vhodným opatřením k ochraně spotřebitelů, by předkládající soud chtěl pro zajištění jejich ochrany aplikovat absolutní neplatnost. Předkládající soud se tedy neptá, zda může i bez návrhu aplikovat ustanovení směrnice 85/577, ale spíše zda může i bez návrhu aplikovat ustanovení španělského práva, která tuto směrnici provádějí do vnitrostátního práva. Žádné ustanovení směrnice 85/577 totiž nestanoví, že smlouva uzavřená mimo obchodní prostory je neplatná, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od ní odstoupit. Směrnice neupravuje žádný další následek toho, že spotřebitel nebyl poučen o tomto svém právu a naopak v článku 4 třetím pododstavci pouze stanoví, že členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy stanovily vhodná opatření na ochranu spotřebitele v případech, kdy takové poučení nebude vydáno. Členské státy samy rozhodnou o následcích toho, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit,

27 — Viz například rozsudky ze dne 12. prosince 1990, SARPP (C-241/89, Recueil, s. I-4695, bod 8); ze dne 4. března 1999, Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola (C-87/97, Recueil, s. I-1301, bod 16); ze dne 7. září 2004, Trojani (C-456/02, Sb. rozh. s. I-7573, bod 38); ze dne 12. května 2005, RAL (Channel Islands) a další (C-452/03, Sb. rozh. s. I-3947, bod 25), a ze dne 22. prosince 2008, Kabel Deutschland Vertrieb und Service (C-336/07, Sb. rozh. s. I-10889, bod 47).

směrnice pouze vyžaduje, aby tato opatření byla vhodná k ochraně spotřebitele [28]. Soudní dvůr proto musí při odpovědi na předběžnou otázku dbát na to, aby svým rozhodnutím nevyžadoval od ostatních členských států, aby ve svých právních řádech stanovily, že pokud nebyl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, má to za následek neplatnost této smlouvy.

2. Je relativní neplatnost smlouvy vhodným opatřením podle článku 4 třetího pododstavce směrnice 85/577?

50. Španělské právní předpisy stanoví, že pokud byla smlouva uzavřena, aniž by spotřebitel byl poučen o tom, že má právo od smlouvy odstoupit, může být neplatnost takové smlouvy prohlášena na návrh spotřebitele; ve španělském právu se tedy jedná o relativní neplatnost.

49. Nejprve se budu zabývat tím, zda je relativní neplatnost podle španělského práva vhodným opatřením podle článku 4 třetího pododstavce směrnice 85/577; poté vysvětlím obecné pravidlo práva Společenství pro přezkum z úřední povinnosti; poté rozeberu judikaturu Soudního dvora, kterou Soudní dvůr uznal výjimku z tohoto obecného pravidla, a také zda tato judikatura může být použita na projednávanou věc; nakonec posoudím, zda v projednávané věci má předkládající soud právo, nebo povinnost jednat i bez návrhu.

28 — Viz také zpráva Evropské komise *Discussion paper on the Review of Directive 85/577/EEC to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises (Doorstep Selling Directive)*, dostupné na adrese: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/door_sell/doorstepselling_discussionpaper.pdf, str. 9. Viz též v právní nauce Ehricke, U., L'extension au contrat d'acquisition du bien immobilier des effet juridiques de la révocation d'un contrat de crédit immobilier en application de la directive 85/577/CEE sur le démarchage à domicile. Réflexions sur les limites des principes d'interprétation conforme et d'effet utile des directives, v: *Revue Européenne de Droit Bancaire et Financier* (EUREDIA), č. 1/2004, str. 163, který zdůrazňuje, že směrnice 85/577 poskytuje členským státům širokou možnost uvážení při provádění směrnice do vnitrostátního práva.

51. Na tomto místě bych chtěla vysvětlit používání pojmu „neplatnost" jak z teoretického, tak terminologického hlediska. Španělsko patří ke členským státům, které

rozlišují mezi „absolutní neplatností“ a „relativní neplatností“ (jako například také Belgie [29] a Francie [30]), na rozdíl od členských států, které rozlišují „neplatnost“ a „možnost domáhat se zrušení“ smlouvy (například Rakousko [31], Německo [32], Nizozemsko [33] a Slovinsko [34]). Podle španělského práva jde o absolutní neplatnost například tehdy, jestliže není splněna jedna z podmínek pro uzavření smlouvy nebo jestliže smlouva porušuje kogentní právní předpisy nebo morální zásady [35], naopak relativní neplatnost nastane například, pokud dojde k omylu v projevu vůle během uzavírání smlouvy [36]. Soudy i bez návrhu přihlíží k absolutní neplatnosti a uplatňovat ji může každý, kdo na tom má zájem, zatímco relativní neplatnost může uplatňovat pouze dotčená strana [37]. Neplatnost a možnost domáhat se zrušení jsou sice odlišné z pohledu terminologického, avšak konceptuálně jsou oba pojmy srovnatelné [38]; každý může uplatňovat neplatnost a soud na ni musí poukázat i bez návrhu. Pokud jsou dány důvody pro zrušení smlouvy, může je uplatnit pouze strana, která na tom má zájem [39]. Neplatností a možností domáhat se zrušení se zabývá také skupina expertů v Návrhu Společného referenčního rámce *Draft Common Frame of Reference (DCFR)* [40] (Projekt společného referenčního rámce). Dokument v článku II-7:301

29 — Viz například van Gerven, W., *Verbintenissenrecht*, 2. vydání, Acco, Leuven 2006, s. 146 a následující, který vysvětluje, že belgické právo rozlišuje mezi relativní a absolutní neplatností.

30 — Viz například Flour, J., Aubert, J.-L., Savaux, É., *Les obligations. 1. Acte juridique*, 12. vydání, Sirey, Paříž 2006, s. 259, bod 324.

31 — Podle rakouského práva je upravena možnost domáhat se zrušení smlouvy, pokud byla smlouva uzavřena podvodem nebo pod výhružkou; viz Rummel, P., v Rummel, P., *Kommentar zum Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, Manz, Vídeň 2000, komentář k článku 870, s. 1321, bod 1. Neplatnost nastane podle článku 879 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch tehdy, pokud je smlouva v rozporu se zákonem nebo pokud porušuje dobré mravy. Je třeba zdůraznit, že rakouská nauka rozlišuje v rámci neplatnosti mezi absolutní neplatností, kterou může uplatňovat každý a ke které soud přihlíží i bez návrhu a neplatností relativní, kterou mohou uplatňovat pouze osoby, které chrání porušovaná norma. K tomuto tématu viz Krejci, H., v Rummel, P., *Kommentar zum Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, Manz, Vídeň 2000, komentář k článku 879, s. 1447, body 247 až 249.

32 — Viz například Larenz, K., Wolf, M., *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs*, 9. vydání, Beck, München 2004, s. 796, bod 4 a následující (neplatnost) a s. 800, bod 21 a následující (možnost domáhat se zrušení).

33 — Viz například Hijma, J., *Bijzondere overeenkomsten*, 1. část, 7. vydání, Kluwer, Deventer 2007, s. 224, bod 218; Hartkamp, A. S., *Verbintenissenrecht*, 2. část, 12. vydání, Kluwer, Deventer 2005, s. 484, bod 459.

34 — Viz například Polajnar Pavčnik, A., v: Juhart, M., Plavšak, N. (ur.), *Obligacijski zakonik s komentarjem*, 1. kniha, GV založba, Ljubljana 2003, komentář k článku 86, s. 506 a následující (neplatnost), a komentář k článku 94, s. 524 a následující (možnost domáhat se zrušení).

35 — Viz Moreno Gil, Ó., *Código civil y jurisprudencia concordada*, Boletín oficial del estado, Madrid 2006, s. 1430, komentář k článku 1.300, body 4.399 a 4.407. Pro srovnání ve francouzském právu viz například Flour, J. a další., citované dílo (poznámka pod čarou 30), s. 259, bod 325; v belgickém právu Cornelis, L., *Algemene theorie van de verbintenis*, Intersentia, Antwerpen/Groningen 2000, s. 676, bod 539.

36 — Viz Moreno Gil, Ó., citované dílo (poznámka pod čarou 35), s. 1430, komentář k článku 1.300, bod 4.399. Pro srovnání ve francouzském právu Flour, J. a další, citované dílo (poznámka pod čarou 30), s. 260, bod 325 a s. 262, bod 328; v belgickém právu van Gerven, W., *Verbintenissenrecht*, 2. vydání, Acco, Leuven 2006, s. 147.

37 — Viz Moreno Gil, Ó., citované dílo (poznámka pod čarou 35), s. 1430, komentář k článku 1.300, body 4.399 až 4.407. Pro srovnání ve francouzském právu Flour, J. a další., citované dílo (poznámka od čarou 30), s. 259, bod 325; v belgickém právu viz například van Gerven, W., *Verbintenissenrecht*, 2. vydání, Acco, Leuven 2006, s. 147.

38 — Viz v německém právu například Larenz, K., Wolf, M., citované dílo (poznámka pod čarou 32), s. 796, bod 2, který cituje jako příklad důvodů neplatnosti nedodržování předepsané formy a porušení zákazů předepsaných zákonem nebo dobrých mravů a jako příklad důvodů pro možnost domáhat se zrušení omyl nebo podvod. Viz například v holandském právu Hartkamp, A. S., citované dílo (poznámka pod čarou 33), s. 484 a následující, body 459 až 460; viz ve slovinském právu Polajnar Pavčnik, A., citované dílo (poznámka pod čarou 34); o neplatnosti viz komentář k článku 86 (s. 506 a následující), k možnosti domáhat se zrušení viz komentář k článkům 524 a následujícím.

39 — Viz v německém právu například Larenz, K., citované dílo (poznámka pod čarou 32), s. 797, bod 5; viz například v holandském právu Hartkamp, A. S., citované dílo (poznámka pod čarou 33), s. 485; o prohlášení neplatnosti bez návrhu viz bod 459, o uplatnění možnosti domáhat se zrušení viz bod 460; viz ve slovinském právu Polajnar Pavčnik, A., citované dílo (bod 34); prohlášení neplatnosti bez návrhu viz komentář k článku 92 (s. 50 a násl.); uplatnění možnosti domáhat se zrušení viz komentář k článku 95 (s. 527 a násl.).

40 — Von Bar a další (ed.), Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR). Interim Outline Edition; připraveno Study Group on European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group), Sellier, European Law publisher, Mnichov 2008.

stanoví, že smlouva je neplatná, pokud a) porušuje zásadu uznanou jako základní v právu členských států nebo v Evropské unii a b) pro uskutečnění této zásady je nezbytná neplatnost smlouvy [41]. Návrh Společného referenčního rámce stanoví možnost domáhat se zrušení smlouvy například v případě omylu [42], podvodu [43] nebo bezprávné výhrůžky [44] během uzavírání smlouvy.

52. Abychom zjistili, zda španělské právní předpisy, které stanoví, že pokud byla smlouva uzavřena, aniž by spotřebitel byl poučen o tom, že má právo od smlouvy odstoupit, představují vhodné opatření podle článku 4 odst. 3 směrnice 85/577, musíme nejprve vysvětlit zvláštní povahu smluv uzavřených mimo obchodní prostory a význam práva spotřebitele od smlouvy odstoupit.

53. Ze čtvrtého bodu odůvodnění směrnice 85/577 vyplývá, že obecně dává podnět ke smluvnímu jednání prodávající a spotřebitel je v situaci, která se vyznačuje momentem překvapení, neboť nebyl připraven uzavřít smlouvu [45]. Spotřebiteli je proto třeba zajistit zvláštní ochranu, neboť nemůže porovnat jakost a cenu nabídky s jinými nabídkami [46].

54. Z důvodu zvláštní povahy smluv uzavřených mimo obchodní prostory má spotřebitel lhůtu na rozmyšlenou, *spatium deliberandi* [47], během které zváží závazky, které pro něho

41 — Původní text článku II-7:301 (Contracts infringing fundamental principles) zní takto: „A contract is void to the extent that: (a) it infringes a principle recognised as fundamental in the laws of the Member States of the European Union; and (b) nullity is required to give effect to that principle“.

42 — Viz například první odstavec článku II-7:201 (Mistake), jehož originál stanoví: „A party may avoid a contract for mistake of fact or law existing when the contract was concluded if: (a) the party, but for the mistake, would not have concluded the contract or would have done so only on fundamentally different terms and the other party knew or could reasonably be expected to have known this; and (b) the other party; (i) caused the mistake; (ii) caused the contract to be concluded in mistake by leaving the mistaken party in error, contrary to good faith and fair dealing, when the other party knew or could reasonably be expected to have known of the mistake; (iii) caused the contract to be concluded in mistake by failing to comply with a pre-contractual information duty or a duty to make available a means of correcting input errors; or (iv) made the same mistake“.

43 — Viz například první odstavec článku II-7:205 (Fraud), jehož originál stanoví: „A party may avoid a contract when the other party has induced the conclusion of the contract by fraudulent misrepresentation, whether by words or conduct, or fraudulent non-disclosure of any information which good faith and fair dealing, or any pre-contractual information duty, required that party to disclose“.

44 — Viz například první odstavec článku II.-7:206 (Coercion or threats), jehož originál stanoví: „A party may avoid a contract when the other party has induced the conclusion of the contract by coercion or by the threat of an imminent and serious harm which it is wrongful to inflict, or wrongful to use as a means to obtain the conclusion of the contract“.

45 — Soudní dvůr například v rozsudku ze dne 25. října 2005 ve věci Crailsheimer Volksbank (C 229/04, Sb. rozh. s. I-09273, bod 43) zmínil, že cílem směrnice 85/577 je chránit spotřebitele před prvkem překvapení, který je neoddělitelně spjat s podomním prodejem. Na prvek překvapení upozorňuje i například Martín Briceño, M. del R., La Directiva 85/577, de 20 de diciembre, referente a la protección de los consumidores en el caso de contratos negociados fuera de los establecimientos comerciales, La armonización legislativa de la Unión Europe. Dykinson, Madrid 1999, s. 162.

46 — Viz například Martín Briceño, citované dílo (poznámka pod čarou 45), s. 162; Habersack, M., „The Doorstep Selling Directive and Mortgage Loan Contracts“, v: European Business Law Review, č. 6/2000, s. 394.

47 — Tento výraz pro lhůtu na rozmyšlenou je používán v Manes, P., Il diritto di pentimento nei contratti dei consumatori dalla legislazione francese alla normativa italiana in attuazione della direttiva 85/577, v: Contratto e impresa. Europa, č. 2/1996, s. 696.

vyplývají ze smlouvy a podle článku 5 odst. 1 směrnice 85/577 [48] má možnost ve lhůtě alespoň sedmi dnů od smlouvy odstoupit. Pokud od smlouvy spotřebitel odstoupí, je podle článku 5 odst. 2 směrnice zproštěn všech závazků vyplývajících ze zrušené smlouvy. Toto spotřebitelovo právo je tak významné, že se ho spotřebitel nemůže vzdát [49].

55. Aby bylo zajištěno, že spotřebitel může vykonávat tato významná práva, je nezbytné, aby o nich byl odpovídajícím způsoben a písemně poučen. Prodávající může totiž ve svůj prospěch využít toho, že může spotřebitele přesvědčit k uzavření smlouvy – eventuálně díky jeho chvilkovému nadšení nebo díky tomu, že spotřebitel nemá možnost porovnat nabídku s ostatními nabídkami – a nepoučí ho o jeho právu od smlouvy odstoupit. Spotřebitel poté „s chladnější hlavou“ [50] případně lituje svého rozhodnutí, ale je přesvědčen – pokud neví o tom, že od smlouvy lze odstoupit – že je smlouvou vázán.

56. Pro ochranu spotřebitele u smluv uzavřených mimo obchodní prostory je důležité nejen to, že má spotřebitel právo od smlouvy odstoupit, ale především to, že si je svých práv *vědom* a je o nich poučen [51]. Soudní dvůr zdůraznil ve věci Heininger, že spotřebitel nemůže uplatnit své právo odstoupit od smlouvy, pokud o tomto svém právu neví [52]. Pokud není poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, nemůže tím pádem uplatnit souhrn souvisejících práv, která jsou s tímto právem spojená, jako je například právo požadovat prohlášení smlouvy uzavřené bez poskytnutí poučení za neplatnou, pokud není zajištěno, že je o těchto svých souvisejících právech potřebitel skutečně poučen.

57. Španělská právní úprava, která stanoví, že spotřebitel se může domáhat prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory, pokud nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, není tedy podle mého názoru vhodným opatřením

48 — V odborné literatuře viz Habersack, citované dílo (poznámka pod čarou 46), s. 394. Mankowski, P., Die gemeinschaftsrechtliche Kontrolle von Erlöschenstatbeständen für verbraucherschützende Widerrufsrechte, v: Juristenzeitung, č. 23/2008, s. 1143, který zdůrazňuje, že právo odstoupit od smlouvy je ve skutečnosti jediný prostředek ochrany spotřebitele ve směrnici 85/577 a sebemenší omezení tohoto práva vede ke snížení ochrany.

49 — Viz článek 6 směrnice 85/577, podle kterého se spotřebitel nesmí vzdát práv, která pro něho vyplývají z této směrnice.

50 — Lhůta na rozmyšlenou, která následuje po uzavření smlouvy se často nazývá „cooling off period“ (doslovně: „období vychladnutí“). Viz například Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis (předložila Evropská komise), KOM(2006) 744 konečné znění, s. 10 anglické verze; studie Evropské komise Discussion paper on the Review of Directive 85/577/EEC to protect the consumer in respect of contracts negotiated away from business premises (Doorstep Selling Directive), dostupná na http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/door_sell/doorstepselling_discussionpaper.pdf, s. 10.

51 — Dodejme, že směrnice 85/577 ukládá prodejci tuto speciální odpovědnost vzhledem k tomu, že výkon práv spotřebitelů je závislý na poučení od prodávajícího. Viz stanovisko generálního advokáta Légera, přednesené dne 12. července 2001, ve věci Heininger (C-481/99, Recueil, s. I-9945, bod 60).

52 — Viz rozsudek Heininger (citovaný v poznámce pod čarou 17, bod 45). Viz též rozsudek Hamilton (citovaný v poznámce pod čarou 23, bod 33) a stanovisko generálního advokáta Légera, přednesené dne 12. července 2001, ve věci Heininger (C-481/99, Recueil, s. I-9945, bod 60). V odborné literatuře např. Rudisch, B., Das „Heininger“-Urteil des EuGH vom 13. 12. 2001, Rs C-481/99: Meilenstein oder Stolperstein für den Verbraucherschutz bei Realkrediten? v: Eccher, B., Nemeth, K., Tangl, A. (ed.), *Verbraucherschutz in Europa. Festgabe für em. o. Univ.-Prof. Dr. Heinrich Mayrhofer,* Verlag Österreich, Vídeň 2002, s. 202.

ve smyslu článku 4 třetího pododstavce směrnice 85/577, pokud není zajištěno, že je spotřebitel skutečně poučen o svých právech, která mu vnitrostátní právo v tomto případě poskytuje.

58. Nyní je tedy třeba přezkoumat, zda by měl soud jednat i bez návrhu, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

3. Obecné pravidlo: v právu Společenství neexistuje žádná obecná povinnost posouzení i bez návrhu

59. Je třeba zdůraznit, že podle práva Společenství neexistuje obecná povinnost vnitrostátních soudů přihlížet i bez návrhu k právům, která jednotlivcům vyplývají z práva Společenství. Podle ustálené judikatury při neexistenci právní úpravy Společenství v určité oblasti přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu na základě zásady procesní autonomie členských států, aby upravil procesní podmínky směřující k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z práva Společenství, za předpokladu, že tyto podmínky nejsou méně příznivé než ty, které se týkají obdobných situací na základě vnitrostátního práva (zásada rovnocennosti), a že v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných právním řádem Společenství (zásada efektivity) [53]. Každý případ, kdy vyvstává otázka, zda vnitrostátní procesní ustanovení činí výkon práv přiznaných jednotlivcům právním řádem Společenství nemožným nebo jej nadměrně ztěžuje, je nutný analyzovat s ohledem na postavení tohoto ustanovení v celém řízení, průběh řízení a jeho zvláštnosti před různými vnitrostátními orgány [54].

60. Z judikatury rovněž vyplývá, že zásada efektivity neukládá vnitrostátním soudům povinnost uplatnit i bez návrhu důvod vycházející z ustanovení právního předpisu Společenství, nezávisle na jeho významu pro právní řád Společenství, pokud mají účastníci řízení skutečnou možnost uplatnit před vnitro-

53 — Viz rozsudky Peterbroeck (citovaný v poznámce pod čarou 10, bod 12), van Schijndel (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 17); ze dne 16. května 2000, Presdon a další (C-78/98, Recueil, s. I-3201, bod 31); ze dne 9. prosince 2003, Komise v. Itálie (C-129/00, Recueil, s. I-14637, bod 25); van der Weerd a další (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 28) a Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 24).

54 — Viz rozsudky Peterbroeck (citovaný v poznámce pod čarou 10, bod 14); van Schijndel (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 19) a van der Weerd a další (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 33).

státním soudem důvod založený na právu Společenství [55]. To vyplývá ze zásady, podle které iniciativa v řízení přísluší jeho účastníkům a soud může jednat i bez návrhu pouze ve výjimečných případech, kdy veřejný zájem vyžaduje jeho zásah [56].

61. Soudní dvůr nicméně ve své judikatuře vymezil výjimku z tohoto obecného pravidla pro některé směrnice o ochraně spotřebitele – nejdřív pro směrnici 93/13, později i pro směrnici 87/102 – a dovolil za účelem ochrany spotřebitele a uskutečnění cílů směrnice, aby vnitrostátní soud posuzoval i bez návrhu určité důvody [57].

62. Nejprve zde tedy uvedu obsah judikatury týkající se směrnic 93/13 a 87/102 a poté posoudím, zda tato judikatura může být použita obdobně na směrnici 85/577.

4. Výjimka z obecného pravidla: judikatura týkající se směrnice 93/13 a směrnice 87/102

a) Judikatura týkající se směrnice 93/13

63. Relevantní věci ke směrnici 93/13 jsou věci Océano Grupo [58], Cofidis [59] a Mostaza Claro [60].

64. Ve věci Océano Grupo Soudní dvůr zdůraznil, že systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu, nebo poskytovateli, pokud jde jak o vyjednávací pravomoci, tak o úroveň informovanosti, které jej vede k tomu, že přistoupí k podmínkám předem vypracovaným prodávajícím, nebo poskytovatelem, aniž by mohl ovlivnit jejich obsah [61]. Soudní dvůr uvedl, že cíle článku 6 směrnice 93/13 – který ukládá členským státům stanovit, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě nejsou pro spotřebitele závazné –

55 — Viz rozsudek van der Weerd a další (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 41); viz v tomto smyslu též van Schijndel (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 22). V odborné literatuře Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2. vydání, Sweet & Maxwell, London 2006, s. 104, bod 3-035; Simon, D., Modalités du relevé d'office, v: Europe – Revue mensuelle LexisNexis JurisClasseur, srpen, září 2007, s. 12; Jans, J. H., Marseille, A. T., Joined Cases C-222/05 až 225/05, Van der Weerd and others v. Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 7 June 2007, [2007] ECR I-4233, v: Common Market Law Review, č. 3/2008, s. 858-859.

56 — Viz rozsudek van Schijndel (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 21) a rozsudek van der Weerd (citovaný v poznámce pod čarou 18, bod 35).

57 — Je třeba dodat, že Soudní dvůr dovolil výjimku z tohoto pravidla i v dalších případech, jako v rozsudku Peterbroeck (citovaném v poznámce pod čarou 10), ve kterém Soudní dvůr rozhodl, že právo Společenství brání použití vnitrostátních procesních ustanovení, která zakazují vnitrostátnímu soudu, aby i bez návrhu zkoumal soulad vnitrostátního práva s právem Společenství, pokud toto procesní subjekt neuplatnil v předepsané lhůtě. Totéž platí pro ustanovení práva Společenství v oblasti hospodářské soutěže; viz rozsudek ze dne 1. června 1999, Eco Swiss (C-126/97, Recueil, s. I-3055, bod 40) a rozsudek ze dne 13. července 2006, Manfredi a další (C-295/04 až C-298/04, Sb. rozh. s. I-6619, bod 31).

58 — Viz rozsudek Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13).

59 — Viz rozsudek Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14).

60 — Viz rozsudek Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15).

61 — Viz rozsudek Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 25).

by nemohlo být dosaženo, pokud by spotřebitel musel sám uplatnit nepřiměřený charakter podmínek [62]. Soudní dvůr zdůraznil, že existuje riziko, že spotřebitel, především z neznalosti, neuplatní nepřiměřený charakter podmínky a že účinné ochrany spotřebitele tedy bude moci být dosaženo pouze pokud bude vnitrostátnímu soudu přiznána možnost posoudit i bez návrhu takovou podmínku [63].

65. Soudní dvůr se také ve věci Océano Grupo domníval, že pravomoc soudu přezkoumávat nepřiměřenost smluvní podmínky i bez návrhu je vhodný prostředek k dosažení výsledku stanoveného v článku 6 směrnice, který zabrání tomu, aby jednotlivý spotřebitel nebyl vázán nepřiměřenou podmínkou a přispívá ke splnění cíle stanoveného v jejím článku 7 [64], jelikož takový přezkum může mít odrazující účinek napomáhající k zabránění dalšího používání nepřiměřených podmínek ve smlouvách, které uzavírají prodávající, nebo poskytovatelé se spotřebiteli [65].

66. Soudní dvůr v důsledku toho ve věci Océano Grupo rozhodl, že ochrana, kterou spotřebiteli poskytuje směrnice 93/13 také znamená, že *vnitrostátní soud může i bez návrhu posuzovat nepřiměřený charakter smluvní podmínky* [66].

67. Soudní dvůr podobně zdůraznil ve věci Cofidis, že pravomoc soudu přezkoumat i bez návrhu nepřiměřený charakter smluvních podmínek je nezbytná pro to, aby byla spotřebiteli zajištěna účinná ochrana, zejména s ohledem na nezanedbatelné nebezpečí, že tento spotřebitel o svých právech neví, nebo se při jejich výkonu střetl s obtížemi [67]. Soudní dvůr v této věci tedy rozhodl, že směrnice 93/13 brání tomu, aby vnitrostátní předpis stanovil – pro řízení zahájené prodávajícím, nebo poskytovatelem proti spotřebiteli na základě smlouvy uzavřené mezi nimi – že vnitrostátní soud po uplynutí určené lhůty již nemůže bez návrhu, nebo na návrh spotřebitele poukázat na nepřiměřený charakter smluvní podmínky [68].

68. Soudní dvůr citovanou zásadu znovu potvrdil ve věci Mostaza Claro, ve které rozhodl, že směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že vyžaduje, aby vnitro-

62 — *Tamtéž* (bod 26).

63 — *Tamtéž* (bod 26). Soudní dvůr to poté potvrdil v rozsudku Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 33) a v rozsudku Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 28).

64 — Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že členské státy zajistí, aby „existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek ve smlouvách, které uzavírají prodávající, nebo poskytovatelé se spotřebiteli", zatímco podle článku 7 odst. 2 tyto prostředky „musí obsahovat ustanovení, podle nichž osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou požádat v souladu s vnitrostátními právními předpisy soud nebo příslušné správní orgány o rozhodnutí, zda smluvní podmínky […] jsou nepřiměřené […]". Cílem článku 7 je umožnit ochranu spotřebitelů také nepřímo přes zásah osob, které nejsou stranami smlouvy.

65 — Viz rozsudek Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 28). Soudní dvůr ho potvrdil později v rozsudku Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 32) a v rozsudku Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 27).

66 — Viz rozsudek Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, první bod výroku).

67 — Viz rozsudek Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 33).

68 — Viz rozsudek Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 38 a výrok).

státní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, posoudil neplatnost rozhodčí dohody a zrušil tento nález v důsledku toho, že uvedená dohoda obsahuje nepřiměřenou smluvní podmínku, i když spotřebitel neplatnost rozhodčí dohody uplatnil nikoli v rámci rozhodčího řízení, ale pouze v rámci žaloby na neplatnost [69].

b) Judikatura týkající se směrnice 87/102

69. Jak zdůrazňuje Komise, Soudní dvůr již použil judikaturu z věcí Océano Grupo, Cofidis a Mostaza Claro na další směrnici v oblasti ochrany spotřebitele, a to na směrnici 87/102. Ve věci Rampion [70] Soudní dvůr rozhodl, že směrnice 87/102 musí být vykládána v tom smyslu, že *umožňuje vnitrostátnímu soudu uplatnit i bez návrhu ustanovení provádějící její čl. 11 odst. 2 do vnitrostátního práva* [71]. Tento článek směrnice 87/102 stanoví, že spotřebitel může za určitých podmínek [72] uplatnit své právo vůči poskytovateli úvěru a že členské státy určí v jaké míře a za jakých podmínek může být toto právo uplatněno.

70. Ve své argumentaci ve věci Rampion Soudní dvůr uvedl, že směrnice 87/102 sleduje dvojí účel: zaprvé vytvoření společného trhu spotřebitelských úvěrů a zadruhé ochranu spotřebitelů, kteří si zřídí takový úvěr [73]. Článek 11 odst. 2 směrnice směřuje k přiznání dalších práv spotřebitele vůči poskytovateli úvěru navíc k jeho běžným smluvním právům vůči tomuto poskytovateli a vůči dodavateli zboží nebo služeb [74]. Soudní dvůr se domnívá, že tohoto cíle nemůže být účinně dosaženo, pokud by měl spotřebitel povinnost sám uplatnit práva vůči poskytovateli úvěru, zejména z důvodu nezanedbatelného nebezpečí, že spotřebitel o svých právech neví nebo se při jejich výkonu střetl s obtížemi [75].

5. Použití judikatury týkající se směrnic 93/13 a 87/102 na projednávanou věc

71. Podle mého názoru může být citovaná judikatura použita na projednávanou věc, je však důležité, aby byla použita odpovídajícím způsobem a nešla proti cílům a zvláštním ustanovením směrnice 85/577.

69 — Viz rozsudek Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 39 a výrok).

70 — Viz rozsudek Rampion (citovaný v poznámce pod čarou 22).

71 — *Tamtéž* (bod 69 a výrok).

72 — Následující podmínky jsou citovány v článku 11 odst. 2 směrnice 87/102: „V případech, kdy: a) za účelem nákupu zboží, nebo obdržení služeb spotřebitel uzavře smlouvu o úvěru s jinou osobou než jejich dodavatelem a b) poskytovatel úvěru a dodavatel zboží, nebo služeb uzavřeli dřívější smlouvu, na jejímž základě tento poskytovatel úvěru poskytuje úvěr výhradně zákazníkům uvedeného dodavatele za účelem odběru zboží nebo služeb od uvedeného dodavatele, a c) spotřebitel uvedený pod písmenem a) získá úvěr na základě takovéto dřívější smlouvy a d) zboží, nebo služby spadající pod smlouvu o úvěru nejsou dodány, nebo jsou dodány jen zčásti, nebo neodpovídají smlouvě o jejich dodávce a e) spotřebitel uplatnil svá práva vůči dodavateli, ale nedosáhl uspokojení svých oprávněných nároků, má spotřebitel právo uplatňovat práva vůči poskytovateli úvěru. Členské státy stanoví rozsah a podmínky pro uplatnění těchto práv.“

73 — Viz rozsudek Rampion (citovaný v poznámce pod čarou 22, bod 59).

74 — *Tamtéž* (bod 64).

75 — *Tamtéž* (bod 65).

72. Není nejprve pochyb o tom, že *ratio legis* této judikatury a důvody rozhodnutí Soudního dvora v dotčených věcech mohou být použity na projednávanou věc. Z rozhodnutí ve věcech Océano Grupo, Cofidis, Mostaza Claro a Rampion vyplývá, že spotřebitel se nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu [76] a je zde riziko, že spotřebitel nezná svá práva, nebo se při jejich výkonu střetl s obtížemi [77]. Systém, který zavádí směrnice 85/577 spočívá v tom, že spotřebitel je slabší stranou smlouvy a je mu proto třeba zaručit zvláštní ochranu, která spočívá v požadavku, že musí být písemně poučen o svém právu od smlouvy odstoupit – předpokládá se tedy, že spotřebitel o svých právech neví, pokud o nich nebyl poučen – a že členské státy stanoví vhodná opatření pro případ, že poučení nebylo poskytnuto [78]. Zvýšená míra ochrany spotřebitele je cíl společný jak pro směrnici 93/13 a směrnici 87/102, tak pro směrnici 85/577 [79]. Všechny vycházejí z předpokladu, že hrozí riziko, že spotřebitel nezná svá práva. Tento rozdíl v postavení spotřebitele a prodávajícího může být vyvážen pouze vnějším kladným zásahem do pozice jedné ze stran [80].

73. Mimo jiné je třeba při použití této judikatury jasně rozlišovat mezi tím, co vnitrostátní soud zjistí i bez návrhu a co je následkem tohoto zjištění. Jádrem judikatury týkající se směrnice 93/13 je, že vnitrostátní soud i bez návrhu prohlásí nepřiměřenost smluvní podmínky, a nikoliv, že má možnost určit, že takovou smluvní podmínkou není spotřebitel vázán; to je totiž pouze následkem zjištění, že jde o nepřiměřenou smluvní podmínku [81]. Ve spojení se směrnicí 87/102 vnitrostátní soud použije i bez návrhu ustanovení provádějící do vnitrostátního práva její článek 11 odst. 2; následky jsou stanoveny vnitrostátním právem a mohou se v jednotlivých členských státech lišit. Obdobně k rozli-

76 — Nerovné postavení spotřebitele vůči prodávajícímu je zdůrazněno například v rozsudcích Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 25) a Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 26).

77 — Viz rozsudky Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 26), Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 33), Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 28) a Rampion (citovaný v poznámce pod čarou 22, bod 65).

78 — Soudní dvůr zdůraznil, že hlavním cílem směrnice 85/577 je ochrana spotřebitele vůči riziku, které pro něho plyne z uzavření smlouvy mimo obchodní prostory a tato ochrana je zajištěna právem na odstoupení; viz poznámka pod čarou 17, rozsudek Heininger (bod 38); viz též rozsudek ze dne 25. října 2005, Schulte (C-350/03, Sb. rozh. s. I-9215, bod 66), a rozsudek Hamilton (citovaný v poznámce pod čarou 23, bod 32).

79 — Dodávám, že požadavek na zvýšenou míru ochrany spotřebitele je vyjádřen též v článku 38 Listiny (citované dílo, poznámka pod čarou 5), který stanoví, že politiky Unie zajišťují vysokou úroveň ochrany spotřebitele.

80 — Viz obdobně rozsudky Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 27) a Mostaza Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 26).

81 — Povšimněme si, že následek zahrnutí nepřiměřené podmínky do smlouvy podle směrnice 93/13 je odlišný od následku nepoučení spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit podle směrnice 85/577. Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 od členských států jasně požaduje, aby zajistily, že „nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím, nebo poskytovatelem se spotřebitelem *nejsou* […] *pro spotřebitele závazné* […]“ (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska). Článek 4 třetí pododstavec směrnice 85/577 pouze stanoví, že „[č]lenské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní právní předpisy *stanovily vhodná opatření* na ochranu spotřebitele v případech, kdy poučení uvedené v tomto článku nebude vydáno“. (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska). Rozdíl mezi těmito následky spočívá také v tom, že v případě směrnice 93/13 je následek nepřiměřené podmínky stanoven v právu Společenství, zatímco následek nepoučení spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit je stanoven vnitrostátními právními předpisy.

šení mezi zjištěním i bez návrhu a následkem tohoto zjištění můžeme považovat za přiměřené, aby podle směrnice 85/577 vnitrostátní soud zjistil i bez návrhu, *zda byl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.*

74. Okamžitě však vyvstává otázka následků tohoto zjištění. Předkládající soud se domnívá, že v tomto případě je absolutní neplatnost smlouvy jakožto přísnější opatření než relativní neplatnost, která je zakotvena ve španělském právu, vhodným opatřením k ochraně spotřebitele. Otázkou je nicméně to, zda absolutní neplatnost jako následek nepoučení spotřebitele je opatřením, které odpovídá cíli směrnice 85/577; je tudíž třeba rozhodnout, zda – jako v souvislosti s relativní neplatností – je absolutní neplatnost smlouvy, kterou vnitrostátní soud prohlásí bez návrhu, vhodným opatřením, aby byla zajištěna ochrana spotřebitele podle článku 4 třetího pododstavce směrnice.

75. Pokud jde o přiměřený charakter absolutní neplatnosti, vylíčím nejprve souběžnost mezi právem spotřebitele od smlouvy odstoupit a jeho právem rozhodnout o platnosti smlouvy uzavřené bez poučení. Je třeba si uvědomit, že výkon práva odstoupit od smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory závisí na vůli spotřebitele. Podle čl. 5 odst. 1 směrnice 85/577: „Spotřebitel *má právo* [82] zrušit účinky svého závazku […]“. Podstatou tohoto ustanovení je tak to, že spotřebitel se sám rozhodne, zda od smlouvy odstoupí, či nikoliv. Z článku 5 odst. 2 směrnice 85/577 nicméně vyplývá, že spotřebitel je zproštěn všech závazků plynoucích ze zrušené smlouvy poté, co zaslal oznámení druhé smluvní straně. K tomu, aby spotřebitel smlouvou nebyl vázán, je třeba, aby se rozhodl a odstoupení od smlouvy oznámil.

76. Spotřebitel musí mít nejen právo od smlouvy odstoupit, ale také možnost, aby se sám rozhodl, zda smlouvu uzavřenou bez poučení ponechá v platnosti. Je totiž možné, že bude chtít zachovat smlouvu v platnosti, přestože nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. Jestliže je smlouva prohlášena za neplatnou, v projednávané věci by spotřebitel v zásadě měl podle španělského

82 — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska. Viz též další jazykové verze stejného ustanovení: francouzsky („*le consommateur a le droit*“), anglicky („*the consumer shall have the right*“), německy („*der Verbraucher besitzt das Recht*“), italsky („*il consumatore ha il diritto*“), španělsky („*el consumidor tendrá el derecho*“).

práva a podle zásady *quod nullum est, nullum producit effectum* [83] vrátit zakoupené zboží a dostat zpět zaplacenou kupní cenu [84]. To případně nemusí být spotřebiteli ku prospěchu; neplatnost takové smlouvy se může naopak ukázat zcela k jeho újmě [85]. Jak říká latinské přísloví *summum ius summa iniuria*, můžeme spotřebitele také poškodit, pokud ho budeme chtít příliš chránit.

77. Je mimo jiné důležité podotknout, že připuštěním absolutní neplatnosti bychom šli za rámec toho, co umožňuje judikatura týkající se směrnice 93/13. Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 totiž umožňuje, aby „smlouva zůsta[la] pro strany závaznou […], může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek". Vnitrostátní soud tedy podle směrnice 93/13 pouze prohlásí, zda jednotlivé podmínky jsou nepřiměřené; smlouva zůstává v platnosti, pokud bez nepřiměřených podmínek může existovat. V projednávané věci chce předkládající soud nicméně prohlásit za neplatnou celou smlouvu, což by mělo pro smlouvu závažnější následky než podle směrnice 93/13.

78. Domnívám se proto, že absolutní neplatnost smlouvy, kterou vnitrostátní soud prohlásí bez návrhu, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, není vhodným opatřením na ochranu spotřebitele podle čl. 4 třetího pododstavce směrnice 85/577.

79. Pro stanovení následku toho, že vnitrostátní soud shledal, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, je tedy třeba pomocí teleologického výkladu

83 — Tato zásada znamená, že neplatná smlouva nevyvolává právní účinky; ve španělském právu toto vysvětluje například Díez-Picazo, L., Gullón, A., Sistema de derecho civil, Vol. II, 7. vydání, Tecnos, Madrid 1995, s. 109. Všimněme si ze srovnávacího pohledu, že tuto zásadu uznávají také další právní řády členských států; viz například ve francouzském právu Flour, J. a další., citované dílo (poznámka pod čarou 30), s. 297, bod 361; ve slovinském právu Polajnar Pavčnik, A., citované dílo (poznámka pod čarou 34), komentář k článku 86, s. 507.

84 — Viz článek 1.303 španělského Código civil. Viz španělská nauka k povinnosti vrátit zboží získané na základně neplatné smlouvy, Díez-Picazo, L., Gullón, A., citované dílo (poznámka pod čarou 83), s. 111. V právních řádech dalších členských států je právní úprava podobná; viz například v německém právu Larenz, K., Wolf, M., citované dílo (poznámka pod čarou 32), s. 797, bod 8, podle nichž je v případě neplatnosti smlouvy třeba vrátit se k situaci, která by byla dána, pokud by k plnění neplatné smlouvy nikdy nedošlo; ve francouzském právu Flour, J. a další, citované dílo (poznámka pod čarou 30), s. 298, bod 362; ve slovinském právu Polajnar Pavčnik, A., citované dílo (poznámka pod čarou 34), komentář k článku 87, s. 513 a násl.

85 — Vezměme si jako příklad situaci, kdy si spotřebitel v rámci podomního prodeje koupí encyklopedii v předprodeji a za nižší cenu pro první kupující. Spotřebitel zaplatí kupní cenu, ale prodávající zboží v domluvené lhůtě nedodá; spotřebitel podá na prodávajícího žalobu. Soud shledá, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit a prohlásí smlouvu za neplatnou. Prodávající vrátí spotřebiteli kupní cenu, jelikož však má spotřebitel o encyklopedii stále zájem, objedná si ji znovu, ovšem za vyšší cenu, protože už ji nemůže koupit za předprodejní cenu.

najít alternativu, která lépe odpovídá cíli směrnice 85/577.

80. Podle mého názoru je cíle směrnice 85/577 nejlépe dosaženo, pokud vnitrostátní soud v případě, že bez návrhu shledá, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, *poučí spotřebitele o jeho právech, které mu v tomto případě poskytuje vnitrostátní právo*. Je tím zajištěna jednak vhodná ochrana spotřebitele, a jednak mu to v souladu se zásadou autonomie vůle [86] umožní se rozhodnout, zda ponechá smlouvu v platnosti, pokud nebyl poučen o právu od smlouvy odstoupit.

81. Ostatně řešení, podle kterého vnitrostátní soud poučí spotřebitele o jeho právech podle vnitrostátního práva umožní dodržení práva členských států podle čl. 4 třetího pododstavce směrnice 85/577 určit vlastní vhodná opatření, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. Kdybychom vnitrostátnímu soudu umožnili prohlásit i bez návrhu za neplatnou smlouvu, která byla uzavřena bez poučení, odebrali bychom tím členským státům jejich diskreční pravomoc, kterou jim v tomto směru přiznává směrnice. Srovnávací analýza totiž ukazuje, že členské státy si vybraly velmi různá opatření pro provedení čl. 4 třetího pododstavce směrnice 85/577 pro případy, kdy spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. Členské státy můžeme rozdělit zhruba do dvou skupin; uvedu níže příkladmo několik členských států – aniž bych předjímala, zda provedly ustanovení směrnice 85/577 do svého vnitrostátního práva správně.

82. V první skupině se nachází státy, jejichž vnitrostátní právo stanoví jako následek

86 — Viz například Basedow, J., *Die Europäische Union zwischen Marktfreiheit und Überregulierung – Das Schicksal der Vertragsfreiheit*, v: Bitburger Gespräche Jahrbuch 2008/I, Beck, Mnichov 2009, s. 86, kde zdůrazňuje, že smluvní volnost je nejdůležitějším výrazem zásady autonomie vůle. K zásadě autonomie vůle pro srovnání viz v německé nauce Larenz, K., Wolf, M., *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, 9. vydání, Beck, Mnichov 2004, s. 2, bod 2; v rakouské nauce Koziol, H., Welser, R., *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, Band I: Allgemeiner Teil – Sachenrecht – Familienrecht, 11. vydání, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Vídeň 2000, s. 84; ve španělské nauce Díez-Picazo, L., Gullón, A., *Sistema de derecho Civil, Vol I*, 10. vydání, Technos, Madrid 2002, s. 369 a násl., 375; ve francouzské nauce Aubert, J. L., Savaux, E., *Les obligations I. Acte juridique*, 12. vydání, Sirey, Paříž 2006, s. 72, bod 99 a následující.

nepoučení spotřebitele buď neplatnost takové smlouvy (například Belgie [87], Lucembursko [88], Nizozemsko [89], Španělsko [90]), nebo že smlouvou není spotřebitel vázán (například Finsko [91]), nebo že se nelze domáhat jejího plnění (například Irsko [92] a Spojené království [93]). Druhá skupina sdružuje státy, ve kterých nepoučení spotřebitele prodlužuje [94] lhůtu k odstoupení od smlouvy (například Rakousko [95], Česká republika [96], Itálie [97], Německo [98] a Slovinsko [99]). Je potřeba také zmínit, že některé státy navíc kromě hmotněprávních následků jako je neplatnost a prodloužení lhůty k odstoupení stanoví také peněžní sankci (například Belgie [100] a Itálie [101]). Povšimněme si také, že *de lege ferenda* bude tato otázka možná sjednocena

87 — Viz čl. 88 odst. 3 belgického zákona ze dne 14. července 1991 o obchodních praktikách, poučení a ochraně spotřebitele (Loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur), který stanoví, že nepoučení spotřebitele způsobuje neplatnost smlouvy. Povšimněme si, že zákon přímo nestanoví, zda jde o relativní nebo absolutní neplatnost a belgické soudy nemají jednotný názor; viz například rozsudek Hof van Beroep te Antwerpen ze dne 31. října 2005 (Rechtskundig Weekblad 2007-08, n° 22, 26.1.2008), ve kterém soud rozhodl, že jde o absolutní neplatnost a rozsudek Hof van Beroep te Gent ze dne 21. února 2007 (Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging 2007, s. 369), ve kterém soud rozhodl, že se jedná o neplatnost relativní.

88 — Viz čl. 10 odst. 4 lucemburského zákona ze dne 16. července 1987 o roznosu, pojízdném prodeji, vystavování zboží a ucházení se o zakázky (Loi du 16 juillet 1987 concernant le colportage, la vente ambulante, l'étalage de marchandises et la sollicitation de commandes), který stanoví, že smlouva je neplatná a spotřebitel se může neplatnosti dovolávat, pokud nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

89 — Viz čl. 24 odst. 1 nizozemského Colportagewet, který stanoví, že nepoučení spotřebitele způsobuje neplatnost smlouvy. S ohledem na obecné rozlišení mezi „neplatností" a „možností domáhat se zrušení" v nizozemském právu se zde jedná o neplatnost, kterou soud prohlásí bez návrhu; viz Hartkamp, A. S., *Verbintenissenrecht*, 2. část, 12. vydání, Kluwer, Deventer 2005, s. 484, bod 459.

90 — Jak bylo uvedeno v bodě 13 tohoto stanoviska podle článku 4 španělského zákona Ley 26/1991, de 21 de noviembre, sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles, pokud byla uzavřena smlouva nebo předložena nabídka, aniž by byl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, může být smlouva zrušena na návrh spotřebitele.

91 — Viz kapitola 6, článek 20 finského Kuluttajansuojalaki 38/1978, podle kterého spotřebitel smlouvou není vázán, ale spotřebitel se musí neplatnosti dovolávat.

92 — Viz čl. 4 odst. 1, pod b) irského European Communities (Cancellation of Contracts negotiated away from business premises) Regulations, 1989, podle kterého nelze spotřebitele nutit k plnění smlouvy („the contract shall not be enforceable"), pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

93 — Viz čl. 7 odst. 6 britského předpisu The Cancellation of Contracts made in a Consumer's Home or Place of Work etc. Regulations 2008, podle kterého nelze spotřebitele nutit k plnění smlouvy („the contract shall not be enforceable"), pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

94 — Nebudeme se zde zabývat otázkou, zda ustanovení těch členských států, které každopádně časově omezují takto prodloužené lhůty, jsou v souladu s rozsudkem Soudního dvora ve věci Heininger (citovaný v poznámce pod čarou 17).

95 — Viz § 3 odst. 1 rakouského Konsumentenschutzgesetz, podle kterého lhůta pro odstoupení od smlouvy začíná běžet od okamžiku, kdy byl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

96 — Viz § 57 odst. 3 českého Občanského zákoníku – Zákon č. 40/1964, podle kterého může spotřebitel odstoupit od smlouvy do 1 roku od jejího uzavření, pokud nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit.

97 — Viz čl. 65 odst. 3 italského Codice del consume, podle kterého lhůta pro odstoupení od smlouvy – pokud spotřebitel nebyl poučen o tomto svém právu – je prodloužena o 60 dnů, které začnou běžet u smluv o prodeji zboží od prvního dne, kdy spotřebitel obdržel zboží a u smluv o poskytnutí služeb ode dne uzavření smlouvy.

98 — Viz § 355 odst. 3 německého Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), podle kterého se právo spotřebitele od smlouvy odstoupit nepromlčí, pokud nebyl správně poučen o tomto právu.

99 — Viz čl. 43d odst. 4 slovinského Zakon o varstvu potrošnikov, podle kterého je lhůta pro odstoupení od smlouvy 3 měsíce, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. Článek 43d upravuje odstoupení od smlouvy u smluv uzavřených na dálku, ale na smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory se použije v tomto smyslu čl. 46c odst. 4 tohoto zákona.

100 — Peněžní sankci při nepoučení upravuje čl. 102 bod 7 belgického zákona ze dne 14. července 1991 o obchodních praktikách a poučení a ochraně spotřebitele.

101 — Peněžní sankci stanoví článek 62 italského Codice del consumo.

směrnicí o právech spotřebitelů, která je nyní ve fázi návrhu [102] a která stanoví, že – pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit – lhůta na odstoupení uplyne tři měsíce poté, co obchodník zcela splnil své další závazky vyplývající ze smlouvy [103].

83. Je třeba ještě přezkoumat, zda ustanovení směrnice 85/577 náleží k ustanovením chránícím veřejný pořádek. Ve věci Mostazo Claro [104] Soudní dvůr již *implicite* vymezil, že ustanovení směrnice 93/13 [105] náleží k ustanovením chránícím veřejný pořádek a přitom se odvolal především na to, že čl. 6 odst. 1 této směrnice je kogentním ustanovením. Pokud jde o směrnici 85/577, lze rovněž tvrdit, že článek 4, který prodávajícímu ukládá povinnost poučit kupujícího o jeho právu odstoupit od smlouvy, je kogentním ustanovením, které má z důvodu slabšího postavení jedné ze smluvních stran za cíl nahradit formální rovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran faktickou rovnováhou mezi smluvními stranami. Jak již Soudní dvůr zdůraznil v souvislosti se směrnicí 93/13 ve věci Mostazo Claro, lze i o směrnici 85/577 konstatovat, že tato směrnice, jejímž cílem je posílit ochranu spotřebitele, představuje v souladu s čl. 3 odst. 1 písm. t) ES opatření nezbytné ke splnění poslání svěřených Společenství, a zvláště ke zvyšování životní úrovně a kvality života v celém Společenství [106].

84. I kdyby se Soudní dvůr rozhodl, že nepodpoří argumentaci popsanou v předchozím bodě týkající se veřejného pořádku, chtěla bych přesto uvést, že ve věcech Océano Grupo a Cofidis Soudní dvůr k tomu, aby ospravedlnil jednání vnitrostátních soudů bez návrhu, neuplatnil veřejný pořádek, ale pouze účinnou ochranu spotřebitele, které vzhledem k riziku, že spotřebitel nezná svá práva, nemůže být dosaženo, ledaže vnitrostátní soudy jednají i bez návrhu [107]. Není pochyb o tom, že i v projednávané věci je potřeba

102 — Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, KOM(2008) 614 v konečném znění. Směrnice o právech spotřebitelů by nahradila směrnici 85/577, směrnici 93/13, směrnici Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319), a směrnici Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží (Úř. věst. L 171, s. 12; Zvl. vyd. 15/04, s. 223). Viz článek 47 návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, KOM(2008) 614 v konečném znění a důvodová zpráva k tomuto návrhu, s. 3.

103 — Viz článek 13 návrhu směrnice Evropského Parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, KOM (2008) 614 v závěrečném znění.

104 — Viz rozsudek Mostazo Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 35 až 38).

105 — Viz v tomto smyslu také Jordans, R., Anmerkung zu EuGH Rs. C-168/05 – Elisa Maria Mostaza Claro gegen Centro Móvil Milenium SL, v: Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, č. 1/2007, s. 50; Courbe, P., Brière, C., Dionisi-Peyrusse, A., Jault-Seseke, F., Legros, C., Clause compromissoire et réglementation des clauses abusives: CJCE, 26 octobre 2006, v: Petites affiches, č. 152/2007, s. 14; Poissonnier, G., Tricoit, J.-P., La CJCE confirme sa volonté de voir le juge national mettre en oeuvre le droit communautaire de la consommation, v: Petites affiches, č. 189/2007, s. 15.

106 — Viz rozsudek Mostazo Claro (citovaný v poznámce pod čarou 15, bod 37).

107 — Viz rozsudek Océano Grupo (citovaný v poznámce pod čarou 13, bod 26) a rozsudek Cofidis (citovaný v poznámce pod čarou 14, bod 33). Tento bod také zdůraznil generální advokát Mengozzi ve svém stanovisku přednesené dne 29. března 2007 ve věci Rampion (C-429/05, Sb. rozh. s. I-8017, bod 61).

zajistit účinnou ochranu spotřebitele, což je podle mého názoru dostatečný důvod k ospravedlnění toho, aby vnitrostátní soud jednal i bez návrhu, i když nepoužiji argument veřejného pořádku.

85. Řešení, podle kterého vnitrostátní soud, pokud bez návrhu prohlásí, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, poučí spotřebitele o jeho právech, které mu v tomto případě poskytuje vnitrostátní právo, není podle mého názoru v rozporu ani s rozsudkem Soudního dvora ve věci Hamilton [108]. V této věci, v níž měl Soudní dvůr rozhodnout, zda opatření, podle kterého právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy zanikne po uplynutí jednoho měsíce od úplného splnění závazků vyplývajících ze smlouvy o dlouhodobém úvěru smluvními stranami, může být považováno za vhodné opatření na ochranu spotřebitele, Soudní dvůr zdůraznil, že výraz „vhodné", na nějž odkazuje čl. 4 třetí pododstavec směrnice 85/577 nasvědčuje tomu, že uvedená opatření nesměřují k absolutní ochraně spotřebitele [109] a že jak celková systematika, tak znění několika ustanovení této směrnice nasvědčují tomu, že uvedená ochrana spotřebitele podléhá určitým omezením [110]. Je nicméně třeba brát v úvahu to, že tato omezení se týkají zvláštních skutkových okolností uvedené věci, v níž byly závazky obou smluvních stran zcela splněny [111].

86. Ve věci v původním řízení vyplývá nicméně z popisu skutkového stavu v předkládacím usnesení, že závazky plynoucí ze smlouvy nebyly zcela splněny. Koupené zboží bylo dodáno spotřebiteli a celková kupní cena činila 1 909 eur, z nichž byla zaplacena pouze malá část, a to 47,48 eur. Prodávající zahájil se spotřebitelem řízení právě z toho důvodu, že spotřebitel nesplnil své závazky vyplývající ze smlouvy. Omezení ochrany spotřebitele, která Soudní dvůr stanovil ve věci Hamilton nejsou proto pro projednávanou věc relevantní, neboť závazky vyplývající ze smlouvy zatím nebyly zcela splněny.

108 — Rozsudek Hamilton (citovaný v poznámce pod čarou 23).

109 — *Tamtéž* (bod 39). Tento bod je zdůrazněn v odborné literatuře; viz například Mankowski, P., Die gemeinschaftsrechtliche Kontrolle von Erlöschenstatbeständen für verbraucherschützende Widerrufsrechte, v: Juristenzeitung, č. 23/2008, s. 1143.

110 — *Tamtéž* (bod 40).

111 — V odborné literatuře je tento bod zdůrazněn například v Kroll, K., Vertragserfüllung als zeitliche Grenze des verbraucherschützenden Widerrufsrechts, v: Neue Juristische Wochenschrift, č. 28/2008, s. 2000. Viz v tomto smyslu též Edelmann, H., EuGH: Kein grenzenloser Verbraucherschutz, v: Betriebs-Berater, č. 19/2008, s. 970; Raynouard, A., CJCE, 10. dubna 2008, C-412/06, Annelore Hamilton c/Volksbank Filder eG, v: Revue de jurisprudence commerciale, č. 4/2008, s. 305. Dodejme, že Soudní dvůr zdůraznil ve věci Hamilton, že použití pojmu „závazky vyplývající ze smlouvy" v pátém bodě odůvodnění směrnice 85/577 nasvědčuje tomu, že spotřebitel může od smlouvy odstoupit v kterémkoli okamžiku jejího trvání (rozsudek Hamilton, citovaný v poznámce pod čarou 23, bod 41, zdůrazněno autorem tohoto stanoviska) – samozřejmě pouze v případě, že nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit. V žádném případě to neukazuje na omezení ochrany spotřebitele, pokud závazky ze smlouvy dosud nejsou splněny.

6. Má vnitrostátní soud právo, nebo povinnost jednat i bez návrhu?

87. Ačkoliv se předkládající soud neptá, zda má podle článku 4 směrnice 85/577 povinnost jednat i bez návrhu, pokud spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, ale naopak zda ho článek 4 směrnice k tomu opravňuje, je třeba vyjasnit, zda v projednávané věci jde o právo, nebo povinnost jednat i bez návrhu. Je to zvlášť významné, neboť v projednávané věci Komise zastává názor, že vnitrostátní soudy mají povinnost jednat i bez návrhu [112], zatímco rakouská vláda tvrdí, že vnitrostátní soudy takovou povinnost nemají [113].

88. Nejprve poznamenávám, že otázka předkládajícího soudu musí být posuzována v kontextu španělského práva. Španělské právo totiž nedovoluje v projednávané věci předkládajícímu soudu, aby jednal i bez návrhu, což je důvodem toho, že předkládající soud pokládá otázku, zda jej k tomu opravňuje právo Společenství [114]. Z takto položené předběžné otázky vyplývá, že předkládající soud se v právu Společenství snaží najít právní základ pro to, aby jednal i bez návrhu.

89. Dále je třeba pro srovnání zdůraznit, že ve věci Océano Grupo [115] Soudní dvůr v souvislosti se směrnicí 93/13 rozhodl, že vnitrostátní soud *může* posoudit i bez návrhu nepřiměřený charakter smluvní podmínky. Stejně tak ve věci Cofidis Soudní dvůr mluví o *možnosti* [116]

112 — Viz bod 31 tohoto stanoviska.

113 — Rakouská vláda konkrétněji tvrdí, že článek 4 směrnice 85/577 od členských států nepožaduje, aby jejich soudy musely jednat i bez návrhu. Viz bod 27 tohoto stanoviska.

114 — Můžeme takto rozumět i otázce předkládajícího soudu a odpovědi Soudního dvora ve věci Océano Grupo (citováno v poznámce pod čarou 13). Viz v tomto smyslu Van Huffel, M., La condition procédurale des règles de protection des consommateurs: les enseignements des arrêts Océano, Heininger et Cofidis de la Cour de justice, v: Revue européenne de droit de la consommation, č. 2/2003, s. 94.

115 — To vyplývá z většiny jazykových verzí prvního bodu výroku rozsudku Océano Grupo (citováno v poznámce pod čarou 13). Viz například francouzská verze („le juge national *puisse* apprécier d'office"), anglická („the national court *being able* to determine of its own motion"), německá („das nationale Gericht von Amts wegen prüfen *kann*"), italská („il giudice nazionale […] *possa* valutare d'ufficio"), španělská („el Juez nacional *pueda* apreciar de oficio"), portugalská („o juiz nacional *possa* apreciar oficiosamente") a holandská („dat de nationale rechter […] ambtshalve *kan* toetsen").

116 — Viz rozsudek Cofidis (citován v poznámce pod čarou 14, body 32, 33 a 35). Některé jazykové verze používají v tomto bodě dva různé výrazy, například verze francouzská („faculté" a „pouvoir"), italská („facoltà" a „potere") a portugalská („faculdade" a „poder"). Jiné používají stejný výraz například verze anglická („power"), německá („Befugnis"), španělská („facultad"), holandská („bevoegdheid").

vnitrostátního soudu přistoupit k takovému posouzení. Ve věci Mostaza Claro zašel Soudní dvůr dále a rozhodl, že vnitrostátní soud musí posoudit nepřiměřený charakter smluvní podmínky i bez návrhu [117].

90. Podle mého názoru jde v projednávané věci také o povinnost vnitrostátního soudu jednat i bez návrhu vzhledem k tomu, že je to jediný způsob zajištění účinné ochrany spotřebitele, což je cílem směrnice 85/577 [118]. Pokud by toto posouzení bylo vyhrazeno uvážení vnitrostátních soudů, nebylo by zřejmé, na základě jakých kritérií by měl soud v některých případech jednat i bez návrhu a v jiných nikoliv. Povinnost jednat i bez návrhu je také významná, protože budou-li vnitrostátní soudy systematicky jednat i bez návrhu, bude to mít odrazující charakter, neboť to obchodníka odradí od nepoučení spotřebitele o jeho právu od smlouvy odstoupit [119].

91. Vnitrostátní soudy mají tedy podle mého názoru povinnost, a nikoliv pouze právo zjistit i bez návrhu, zda byl spotřebitel poučen o svém právu od smlouvy odstoupit a v případě, že tomu tak nebylo, ho poučit o právech, které mu v takovém případě přiznává vnitrostátní právo.

C – *Závěr*

92. S ohledem na výše uvedené úvahy se domnívám, že na předběžnou otázku je třeba odpovědět v tom smyslu, že článek 153 ES a čl. 3 odst. 1 písm. t) ES ve spojení s čl. 4 třetím pododstavcem směrnice 85/577 musejí být vykládány v tom smyslu, že za okolností projednávané věci neopravňují vnitrostátní soud k tomu, aby prohlásil i bez návrhu neplatnost smlouvy, pokud se spotřebitel neplatnosti během řízení před tímto soudem nedomáhal; vnitrostátní soud musí nicméně zjistit i bez návrhu, zda byl spotřebitel poučen o svém právu odstoupit od smlouvy a v případě, že tomu tak nebylo, ho poučit o právech, které mu v takovém případě přiznává vnitrostátní právo.

117 — V tomto ohledu poznamenávám, že ve výroku rozsudku Mostaza Claro (citován v poznámce pod čarou 15) pouze některé jazykové verze používají výslovně rozkazovací způsob – například anglická verze („must determine whether the arbitration agreement is void“) nebo slovinská verze („mora […] presojati ničnost arbitražnega dogovora“) – jiné jazykové verze používají ve výroku oznamovací způsob, například francouzská („apprécie la nullité de la convention d'arbitrage“) nebo německá verze („die Nichtigkeit der Schiedsvereinbarung prüft“). Povinnost posoudit bez návrhu nicméně jasně vyplývá z bodu 38 rozsudku; viz některé jazykové verze tohoto bodu rozsudku, například verze francouzská („soit tenu d'apprécier d'office“), anglická („being required to assess of its own motion“), německá („von Amts wegen […] prüfen muss“), italská („sia tenuto a valutare d'ufficio“), španělská („deba apreciar de oficio“), portugalská („deva apreciar oficiosamente“), slovinská („dolžnost […], da po uradni dolžnosti presoja“) a holandská („ambtshalve dient te beoordelen“).

118 — Toto je pro srovnání zdůrazněno v souvislosti se směrnicí 93/13 ve Van Huffel, citované dílo (poznámka pod čarou 114), s. 97.

119 — *Tamtéž* (bod 77).

VII – Závěry

93. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžnou otázku položenou Audiencia Provincial de Salamanca následovně:

„Článek 153 ES a čl. 3 odst. 1 písm. t) ES ve spojení s čl. 4 třetím pododstavcem směrnice 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory musejí být vykládány v tom smyslu, že za okolností projednávané věci neopravňují vnitrostátní soud k tomu, aby prohlásil i bez návrhu neplatnost smlouvy, pokud se spotřebitel neplatnosti během řízení před tímto soudem nedomáhal; vnitrostátní soud musí nicméně zjistit i bez návrhu, zda byl spotřebitel poučen o svém právu odstoupit od smlouvy a v případě, že tomu tak nebylo, ho poučit o právech, které mu v takovém případě přiznává vnitrostátní právo."